

Introduktion

af Claus Bjørn

Tidsskriftet *Fortid og Nutid* har fulgt Dansk historisk Fællesforening gennem 70 af de 75 år, foreningen har eksisteret. Det var fra begyndelsen tænkt som organ for foreningen og som et forum for de drøftelser af faglig og faglig-organisatorisk art, der naturligt hørte hjemme i den nye fællesforenings regi. Selskabets sekretær var (indtil 1954) redaktør af *Fortid og Nutid*, tidsskriftet udsendtes som en form for medlemsblad til de foreninger og institutioner, der stod i Dansk historisk Fællesforening, og tidsskriftet har siden som et fast indslag bragt referat af foreningens årsmøde og aftrykt årsregnskabet.

Men *Fortid og Nutid* skulle fra begyndelsen også være mere og andet end et medlemsorgan. Det skulle, som det hed i det første hæfte, være et »kultur- og lokalhistorisk Tidsskrift af metodisk og vejledende Art« – jævnfør den stadig benyttede undertitel. Man skulle bringe vejledninger og forskningsoversigter i den bredeste forstand af disse begreber. Tidsskriftet skulle være talerør for foreningens medlemmer – museer, biblioteker og arkiver – når det gjaldt »Nyfund, Nyordninger og lignende Forhold af almindelig Interesse«, og man skulle som ovenfor nævnt være et forum for drøftelse af spørgsmål, »der bør løses med forenede Kræfter«. Men der var også noget, tidsskriftet *ikke* skulle beskæftige sig med. Man skulle undgå egentlige specialafhandlinger og heller ikke tage sig af »Statshistorien eller den politiske Historie«. Med disse formuleringer har tidsskriftets fædre – Knud Fabricius, Chr. Axel Jensen og Johs. Brøndum-Nielsen – formentlig villet markere en arbejdsdeling i forhold til Historisk tidsskrift.

Om dette program blot så meget, at de skiftende redaktører har stræbt efter at opfylde de mere positive bestemmelser samtidig med, at de har søgt en smidig fortolkning af de restriktive!

Fortid og Nutids placering som »Centraltidsskrift« – det var det udtryk, der blev anvendt – i forhold til lokale kulturhistoriske og lokalhistoriske arbejde indebar, at tidsskriftet skulle gøre opmærksom på »Værker af omfattende Karakter, der kan tjene som Forbilleder for lokalhistoriske Arbejder« samt referere »vigtigere Artikler i de lokale Tidsskrifter, der kan virke for samme Øjemed«. Men *Fortid og Nutid* var ikke ment som et mere bredt anlagt eller egentlig populærhistorisk tidsskrift, der f.eks. i særlig grad skulle henvende sig til og tage hensyn til ikke-faguddannede. Det har ofte været en opfattelse, man har kunnet støde på i faguddannede kredse, og det har da hjulpet skiftende redaktører til at luge ud i bidragydernes fagjargon. Men *Fortid og Nutids* opgave var ifølge programartiklen at fylde et tomrum ud i den daværende lille kreds af relevante historiske/kulturhistoriske tidsskrifter – ikke først og fremmest at formidle fra fagfolk til amatører.

Fortid og Nutid har ændret sig i løbet af de 70 år. Format og lay-out var uforandret fra 1914 til 1949, hvor man med bd. XVIII gik op i format. I 1963 kom det første hæfte af bd. XXII med en tiltrængt ansigtsløftning i lay-out og typografi, og omslaget fik sin nuværende udformning. Så bragte bd. XXVII i 1977 endnu en fornyelse ved overgang til 2-spaltet opsætning og siden er der kun sket mindre korrektioner. Den valgte satsstørrelse til anmeldelser voldte dog adskillige læsere problemer, så tidsskriftets redaktør måtte give sig og gå et punkt op i denne rubrik!

I 1914 lagde man ud med at love 4 hæfter om året – hvert på 2 ark. Det kneb med at holde frekvensen og dobbelthæfter blev almindelige, så normen efterhånden lagde sig på 2 hæfter om året. Da man forøgede formatet i 1949 stilledes det i udsigt, at tidsskriftet ville udkomme én a to gang årligt. Hæfterne

blev større, men udgivelsesfrekvensen igennem 1950'erne var uregelmæssig. I 1960'erne var man igen i et leje med de to hæfter om året, selvom det lejlighedsvis kunne blive nødvendigt at samle et år i et dobbelthæfte. Den nuværende redaktør følte hurtigt behovet for en hurtigere frekvens af hensyn til de mere debatprægede indlæg, anmeldelser m.m. Og i 1983 kunne man så tage springet tilbage til udgangspunktet – de 4 årlige hæfter. Blot var de 2 ark nu øget til 5 (med ca. det dobbelte tekstindhold). Ændringen til de 4 årlige hæfter er blevet positivt modtaget og tidsskriftets abonnementsstal har stabiliseret sig omkring de 1300 med et ret betydeligt salg af ældre hæfter.

Indholdet har rummet de egentlige artikler, anmeldelser og foreningsreferater. Med bd. XXV indførte den daværende redaktør Knud Prange rubrikken Debat, der har vist sig meget formålstjenlig. Derimod blev de mange, meget kortfattede institutionsberetninger efterhånden en belastning og udgik – de bringes reelt alle i andre sammenhænge. Kommentarer og nekrologer har været bragt i mindre omfang. Enkelte gange har man nærmet sig »temahæfteformen«, men gennemgående har det været bestræbelsen at sprede indholdet i det enkelte hæfte mest muligt.

Det har været de skiftende redaktører, der har sat deres præg på tidsskriftets indhold. Det kan ikke være overraskende, at man i Roar Skovmands lange redaktørperiode finder Historikergruppens medlemmer ganske hyppigt repræsenterede blandt bidragyderne. Og det kan heller ikke komme bag på nogen, at museumsspørgsmål og emner med særlig relevans for de kulturhistoriske museer fik en fremtrædende plads i spalterne, mens Peter Michelsen og Niels Oxenvad var redaktører. I Knud Pranges redaktørtid spores en bestræbelse for at »almengøre« *Fortid og Nutid*, og denne linie har været fulgt af hans efterfølger.

Har *Fortid og Nutid* skiftende redaktører til trods haft sit særlige ansigt? Tidsskriftet har nok mere eller mindre bevidst defineret sit område i forhold til Historisk tidsskrift og (fra ca. 1950) Jyske Samlinger/Historie. Arv og Eje og (fra 1972) Folk og Kultur ligger nok i deres respektive definitioner af deres særlige

opgaver ret tæt på *Fortid og Nutid*, men har så måske – til gavn for det samlede udbud – kunnet definere deres linie i forhold til *Fortid og Nutid*.

Fortid og Nutid spænder over faget historie i alle dets afskygninger – såmænd også over statshistorien og den politiske historie, når bidragene har metodisk interesse eller på en eller anden måde har videre perspektiv. Og tidsskriftet spænder over de kulturhistoriske discipliner, først og fremmest etnologien, folkemindevidenskaben, arkæologien og sproghistorien. Tidligere har Dansk historisk Fællesforening udsendt *Lokalhistorie – Rigshistorie*, der genoptrykte en række bidrag fra tidsskriftet – af formatmæssige årsager dog kun til og med bd. XVIII. Ingen af disse tidligere genudgivne artikler er medtaget her, da *Lokalhistorie – Rigshistorie* fortsat kan erhverves.

Om selv tidsskriftes fortid handler *Roar Skovmands* til denne lejlighed forfattede erindringsartikel, der indleder antologien. Dansk historisk Fællesforenings mangeårige formand, *Knud Fabricius*, gav i 1938 (bd. XII s. 145–58) et overblik over aktuelle tendenser i dansk historieforskning. Hans betragtninger forekommer ikke mindst interessante ved deres bekenden sig til en udbredt consensus i forskningsmiljøet, og de peger på den moderate tillempning, der havde fundet sted siden »det moderne gennembrud« i 1870'erne og 1880'erne. Opbruddet i den hjemlige historikerverden satte ind efter 1970, og *Kristof K. Kristiansens* og *Jens Rahbek Rasmussens* indlæg fra 1976 (bd. XXVI s. 516–34), foranlediget af et bidrag af Inga Floto, afpatuljerer en række af de nye horisonter, der nu aftegnede sig. Det skal bemærkes, at den dermed indledte diskussion i tidsskriftets spalter fortsætter! Dansk historisk Fællesforenings egen udvikling er genstand for de bidrag, der skyldes henholdsvis *Knud Fabricius* og *Johan Hvidtfeldt* og som offentliggjordes i 1959 (bd. XX s. 361–70 og s. 371–80), mens de nye og tildels forandrede vilkår for det lokalhistoriske arbejde belyses i den artikel, Århusborgmesteren *Bernhardt Jensen* skrev i 1971 (bd. XXIV s. 635–42). Selve lokalhistoriens historie er emnet for *Peter V. Christensens* omfattende bidrag fra 1979 (bd. XXVIII s. 192–210).

Landbohistorien har traditionelt haft en ret fremtrædende placering i *Fortid og Nutid* – næppe uden sammenhæng med, at mange ved begreber som lokalhistorie og kulturhistorie umiddelbart forbinder dem med studiet af fortidige landbrugs- og landboforhold. *Fridlev Skrubbeltrang* gav i 1955 (bd. XIX s. 249–68) en indføring i arbejdet med det kvantitative kildemateriale til 1700-tallets landboforhold, mens *Thorkild Kjergaard* i 1979 satte den hidtidige forskningstradition på dette felt under en kritisk lup (bd. XXVIII s. 178–91).

I forhold til landbohistorien har lokalhistorien i byerne haft en mere tilbagetrukket plads tidligere i *Fortid og Nutid*. Tidsskriftet har dog stræbt efter også her at bringe bidrag, der kunne have principiell og/eller vejledende interesse. *Vagn Dybdahl* gav i 1971 en form for forskningsprogram med henblik på den urbane socialhistorie (bd. XXIV s. 643–58), mens *Flemming Mikkelsen* i 1976 (bd. XXVI s. 535–57) inspireret af nye strømninger indenfor studiet af arbejderbevægelsens og -klassens historie orienterede om arbejderindringer som kilder.

Til europæisk folkelivsforskning har Dansk

historisk Fællesforening særlige bånd, idet foreningen i sin tid var medvirkende til at få etableret en lærestol i denne disciplin. *Axel Steensberg* gav i 1955 (bd. XIX s. 143–58) en art arbejdsprogram for det nye universitetsfag, og da han efterfulgtes af *Bjarne Stoklund*, var det naturligt, at han i tidsskriftet i 1971 (bd. XXIV s. 659–70) ajourførte arbejdsprogrammet. Arkæologien har i *Fortid og Nutid* tidligere været dækket ind med forskningsoversigter og anmeldelser, men i de senere år også med selvstændige bidrag, ofte koncentreret om de metodiske aspekter. *Kristian Kristiansen* gjorde her status i 1977 (bd. XXVII s. 279–319).

Denne antologi af bidrag fra *Fortid og Nutid*, med en enkelt undtagelse fra den seneste menneskealder, har langt fra kunne dække alle de emner, tidsskriftet har beskæftiget sig med. De skulle imidlertid være udvalgt således, at de afspejler en som, det forekommer forfatteren til denne introduktion vigtig opgave for *Fortid og Nutid* – stadig at være i kontakt med nye tendenser, nye strømninger indenfor studiet af fortiden i det danske samfund.

